

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Michail Jurjevič Lermontov (1814 – 1841)

*Michail Jurjevič Lermontov byl ruský básník, prozaik, dramatik a **představitel ruského romantismu.***

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Přečtěte si následující text, запиšte si do sešitu výpisky a zodpovězte otázky uvedené v závěru.

Život

Lermontov se narodil v Moskvě. Po smrti matky byl otcem svěřen do výchovy babičce a otec se na výchově syna nesměl jakkoli podílet. Lermontovi se dostalo **výborného vzdělání**. Nejprve nastoupil do internátní školy pro chlapce z aristokratických rodin v Moskvě, poté studoval na **moskevské univerzitě**, kde se učil **etiku, politologii i literaturu**. Kvůli kázeňským přestupkům byl ale z univerzity **vyločen** a odešel do Petrohradu, kde absolvoval **vojenskou školu**. Po studiu nastoupil k husarům imperiální stráže. Pozice, kterou Lermontov u husarů zastával, mu dovozovala pozorovat **život vysoce postavené společnosti**, který se odrážel i v jeho vášni pro psaní, kterému zcela podlehl.

Spisovatelského **uznání** dosáhl Lermontov v roce **1837**. Po Puškinově smrti vydal elegii **Smrt básníka**, která byla pozitivně přijata v kruzích liberálů. Jinak tomu ale bylo u cara Mikuláše I. Tomu vadilo dílo natolik, že byl Lermontov nucen odejít na Kavkaz **do exilu**.

Populárním autorem se stal po revoluci v roce 1917 díky své básni **Předpověď (1830)**, ve které napsal:

„Rok přijde zlý, ó Rusko, v příští tvém, kdy s hlavy carů sletí diadém, kdy luzy láska k nim se změní v hněv, kdy stravou mnohých bude smrt a krev.“

Lermontov byl poslán do **vyhnanství i podruhé** – kvůli duelu se synem vyslance z Francie. Kvůli neustálé službě na frontě se mu ale nedařilo v tvůrčí práci, a tak předstírá nemoc a odjíždí do lázní. Tam se nepohodně se svým přítelem a v **souboji** s ním **umírá**. Bylo mu pouhých 26 let.

Kontrolní otázky:

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

1. Shrňte, jakého vzdělání se Lermontovi dostalo. Ovlivnilo nějak jeho literární tvorbu?
2. Proč byl Lermontov vyhnán do exilu a jak umírá?
3. Na základě znalostí z dějepisu se pokuste charakterizovat dobu, ve které Lermontov tvořil. Jak s touto dobou a s historickými událostmi souvisí jeho citát z básně *Předpověď*?

Přečtěte si následující text, запиšte si do sešitu výpisky a zodpovězte otázky uvedené v závěru.

Tvorba

Za **nejlepší** Lermontovo **drama** je považována **Maškaráda (1836)**. Tato **veršovaná tragédie** pojednává o ztraceném náramku, touze po nesplnitelných ideálech a závisti. Je plná pochybných osob, mezi které patří i žárlivým hráč, kníže Arbenin. Vzhledem k tomu, že je na konci díla popsána **otrava ženy**, byla hra **zcenzurována** a uvedena mohla být až v roce 1862.

Mezi lety 1838 a 1840 napsal Lermontov mnoho příběhů, které později uvedl pod názvem **Hrdina naší doby**. Toto dílo je považováno za příklad **klasické ruské literatury 19. století**. Současně je chápáno jako první psychologický ruský román. V tomto románu se objevuje **téma zbytečného člověka**, kterého reprezentuje ruský šlechtic **Grigorij Pečorin** (skeptik, cynik). Pečorin **nenachází lásku, přátelství ani štěstí a stává se tak vyděděncem z vlastní vůle**.

Je to **typický příklad mladého člověka své doby**, který neví co s životem, je znuděný a povýšený. Pohrdá vzděláním, je odměřený a manipulativní (Srovnejte s Evženem Oněginem.). Pečorin je typickým **příkladem ruského romantického hrdiny**.

Grigorij Pečorin

Démon (1841) je Lermontovým **největším dílem**. Tato básnická povídka (**poema**) s **filozofickou úvahou o dobru a zlu** je považována za druhé nejlepší dílo ruského romantismu. Lermontov pracoval na Démonovi přes 10 let a vložil do něj **smutek i melancholii**, která vycházela z jeho života v tehdejšímu Rusku.

Poema pojednává o **andělovi**, který je pro svou vzpouru **zavržen bohem** a je odsouzen k věčné samotě. Zatouží ale po lásce pozemské kněžny Tamary. Políbením Tamary chce Démon zničit své prokletí, **Tamara** je ale jeho polibkem otrávena a umírá. Démon musí opět žít bez lásky a vrací se zpět do vesmíru. **Vina** ovšem není jen v něm, ale i v celé **společnosti**, která z něj **zlo vytvořila**.

Kontrolní otázky:

1. Proč bylo drama *Maškaráda* zcenzurováno a podle čeho myslíte, že dostalo svůj název?

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

2. Jak byste charakterizovali *zbytečného člověka* Lermontovy doby?
3. Poema *Démon* je považována za druhé nejlepší dílo ruského romantismu. Napadá vás, které dílo je na prvním místě? Uveďte též jeho autora.
4. O čem poema *Démon* pojednává a jakou roli v ní hraje tehdejší společnost?
5. Zapište si výklad pojmu **poema**:

Poema

- básnická povídka (rozsáhlejší epická nebo lyricko-epická skladba), která je delší než báseň
- většinou lyrické složky převládají nad epickými
- mnohdy se skládá z několika zpěvů
- děj je potlačen na úkor líčení pocitů, dojmů a nálad

Nyní se podívejte na anglickou reportáž o Lermontovi, která vás zavede až do jeho muzea v Moskvě.

Pokuste se zapsat stručné poznámky a poté diskutujte se spolužáky.

<http://www.youtube.com/watch?v=beGELyVL3S8>

Práce s texty

Výňatek z díla

Přečtěte si následující báseň a popište, kterými rysy autor démona obdařil:

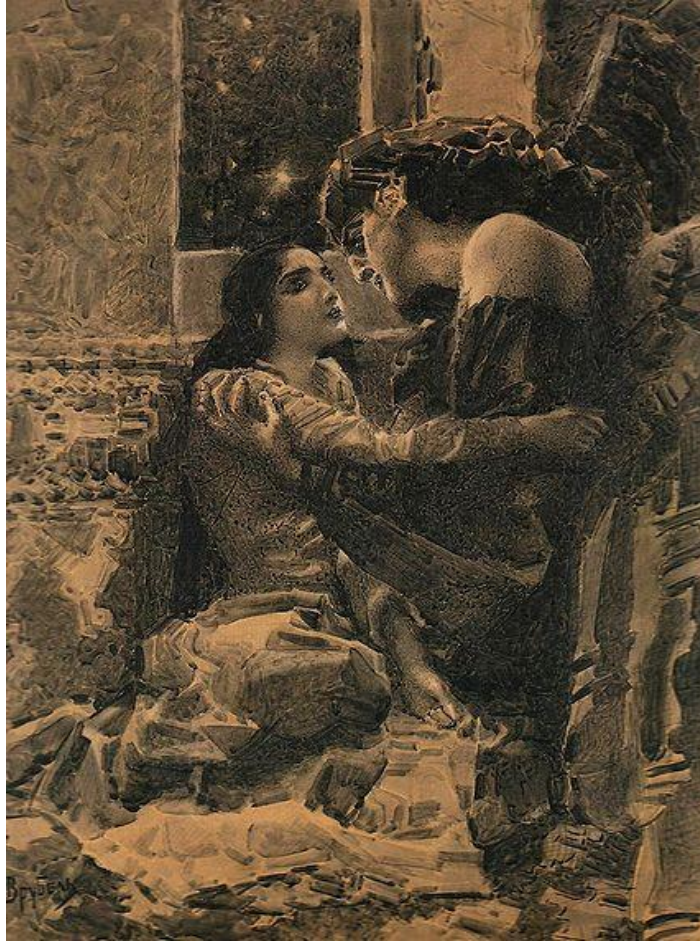
MŮJ DÉMON (1829)

Všeliké zlo je živlem jeho,
vzlétaje v dýmu k oblakům
má rád třesk hromu osudného
a pěnu řek a doubrav šum.
V zežloutlém opadaném listí
činí jeho nevyvratný trůn,
na něm, když vítr táhle svistí,

Zasedá chmur a smutků pln ...
nutí nás vidět v každém zrádce,
odmítá modlitbu i zpěv,
má pohrdání k čisté lásce
a lhostejnost pro lidskou krev;
Vášněmi rve a k zemi se vrací
zvuky, jež míří do nebes –
a múza něžných inspirací
z těch očí nezemských má děs.

(Překlad Emanuel Frynta)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Tamara a Démon (www.wikipedia.cz)

Přečtěte si ukázky a zodpovězte otázky uvedené za textem.

TAMARA:

„Ať kdokoli jsi, noční hoste,
třebas mě vedeš do zkázy,
v tvých teskných slovech tajně prosté
srdce mé radost nachází.

Jestli však zrada v tobě klíčí
a chceš jen šalbou těšit mě,
nechtěj mi vládnout ješitně.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Řekni, což jiné ženy též tě
neokouzly doposud?
Jsou krásné, krásnější jsou ještě
než já a mnohý po nich touží
a mnohemu zabránil stud
zcuchat jim na panenském loži
dychtivou rukou kadeře.
Prosím tě, prosím v důvěře,
ušetři mě, pro lásku boží.
Na srdce divný strach mi pad.
Ty probudil jsi ve mně ženu,
vše víš a porozumíš všemu
a vyhovíš mým prosbám rád.
Přísahěj, že se pokušení
a všech zlých úmyslů chceš vzdát!
Nebo už přísaha nic není
a tvůj slib nemá váhu snad?“

DÉMON:

„ Přísahám při prvním dnu světa,
přísahám při dnu posledním,
při hanbě, jež mstí zločin leta,
při pravdě, jež se bije s ním,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

při touze po vysněné metě,
při hrůze, kterou nese pád,
při dnu, kdy prvně viděl jsem tě,
dny, kdy ti musím sbohem dát.
Na raby své a na otroky,
při jejich trpkém údělu,
na duchy, na meč andělů,
s kterými potýkám se roky.
Přísahám při pekle i ráji
i při tvé cudné nevině,
na slzy, co ti v řasách tají,
úsměv, co není určen mně,
na mírný dech tvůj plný vůně,
na vlasy jako z hedvábí,
na lásku, kterou srdce stůně,
na všechny tvoje půvaby,
že zřekl jsem se pomsty lstivé,
že nebudu už chystat past
na nikoho, že lží jak dříve
nikomu rozum nechci mást,
smířím se s nebem, modlit k Pánu
se ve dne v noci nepřestanu
a život dobru zasvětím.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kajícnou slzou s dojetím
na čele prostém všeho vzdoru
uhasím odlesk meteorů,
nechám svět v klidu, nechám sporů
a k tobě vždycky odletím.

Vezmu tě s sebou v hvězdné kraje,

jsem jejich volný rodný syn.

Vzkřiknu: To moje nevěsta je!-

a cařící tě prohlásím.

Bez účasti a utrpení

budeš se dívat z povzdálí

na svět, kde věčná krása není

a štěstí nikdy neznali.

Kde je jen zločin, trest a běda,

kde nikdo ničím není jist,

kde je i láska krotká, bledá

a krotká je i nenávist.

Krátké je lidské milování,

ač plné žáru zamlada.

To vše je ale pouhé zdání.

Dny jdou a vašeň vychladá.

Znáš snad lék proti odloučení?

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Kdo za vábničkou nových krás
neprchá z nudy každodenní
vydán svým touhám napospas?“

(...)

Démon vdech

polibek horkých, lačných rtů
na ústa panny. Ta se zdráhá,
poblouzněna však slovy blaha
podléhá jeho šepotu.

Zbavil ji vůle. Oděn v třpyt
vznášel se nad ní. Oči ve tmě
mu jako smrtonosný břit
kinžálu plály nepřičetně.

Zvítězil! Mohl hrdý být!

Polibky jako odvar blínu
otrávily krev Tamařinu,
půlnoční ticho v klínu stínů
rozjitřil výkřik na vteřinu
a všechno, všechno bylo v něm.

Láska i prosba úpěnlivá,
jásot, v němž výčitka se skrývá,
pláč pro mládí, úlevný sten
i rozloučení s životem.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Úkoly k ukázce pro práci v hodině:

1. Která z ukázek se vám četla lépe a proč? Vysvětlete.
2. Charakterizujte postavu Tamary a Démona a popište, jaké pocity obě postavy prožívají.
3. Kam chce vzít Démon Tamaru a proč?
4. Čeho v závěru ukázky Démon docílil?
5. Znáte nějakou poemu od českého autora?
6. Na základě této ukázky a vašich pocitů se pokuste vytvořit koláž Tamary a Démona.

Přečtěte si následující báseň:

SÁM A SÁM SI VYJDU (1841)

Sám a sám si vyjdu v noční tiši,
bílá cesta z mlh se vynoří;
noc je tichá, poušť hlas boží slyší,
hvězda s hvězdou mlčky hovoří.

Nebe jak slavnostní, tak divné!
V modrém přísvitu zem tiše spí...
Proč dnes všechno tolik zabolí mne?
Na co čekám? Čeho lituji?

Ne, já nelituji minulosti,

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

GYMNÁZIUM
PRACHATICE

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

od života už nic nečekám.

Hledám klid a toužím po volnosti,

usnout, zapomenout, zůstat sám...

Nechci však sen mrazivý jak v hrobě;

takový můj věčný spánek bud':

sílu života ať cítím v sobě,

aby dechem zdvíhala se hrud',

by mně dnem i nocí s něhou v hlase

o lásce kdos bez ustání pěl,

aby dub, jenž věčně zelená se,

nad hlavou mi k tomu zašuměl.

(Překlad Marie Marčanová)

Otázky k ukázce:

1. Jaký je podle vás motiv básně?

2. Dokážete na základě všech Lermontových ukázek popsat a shrnout jeho postoj k životu a ke světu? Přemýšlejte i v historických souvislostech.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Lermontův autoportrét (1837)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ